

Nieuwe kijk op leerstrategie

Werven met nuance: KLASSE!, een kans voor de aanpak NT1

Het aantal Nederlanders dat moeite heeft met basisvaardigheden neemt onverminderd toe. Het gaat om taal, rekenen en digitale vaardigheden. Dat moet anders, om te beginnen met de werving. De kansrijke methode KLASSE! zet in op camouflagedcursussen en vier profielen van mensen met hiaten in de basisvaardigheden.

DOOR Margreeth Broens

Laaggeletterdheid is al jarenlang een probleem. Tubbing & Matthijssen stellen in hun recente rapport over veertig jaar bestrijding laaggeletterdheid dat ze helaas niet kunnen concluderen dat het probleem voortvarend genoeg is aangepakt. Hoewel het aantal NT1'ers in de loop der jaren steeds hoger wordt geschat, gaat slechts een zeer gering percentage van de doelgroep aan de slag met de basisvaardigheden.¹ In 2017 waren 2,5 miljoen Nederlanders van 16 jaar en ouder laaggeletterd. Van hen heeft 1,7 miljoen Nederlands als moedertaal (NT1).

Budget

Landelijk leeft het thema momenteel, maar ook provinciaal (bijvoorbeeld prominent in Gelderland, Drenthe) en lokaal maakt men werk van een aanpak.² In maart van dit jaar kwam het kabinet onder de verantwoordelijkheid van de ministeries van OCW, SZW, BZK en VWS met een vervolgaanpak 'Tel mee met Taal', het landelijk vormgegeven programma met een decentraal, door gemeenten uit te voeren actieplan 2020-2024. Het is opvolger van 'Tel mee met Taal'

2016-2019. Een van de doelen voor het nieuwe plan is lokale partners structureel beter te laten samenwerken. Er is in de nieuwe periode 425 miljoen euro beschikbaar, verspreid over vijf jaar. Dat is 7 miljoen per jaar meer dan in de huidige periode. Vanaf 2025 trekt de rijksoverheid zich terug en nemen gemeenten de verantwoordelijkheid over. De aanname van het rijk is dat generieke, landelijke ondersteuning dan niet meer nodig is.³

Indringend

De Sociaal Economische Raad (SER) bestempelt laaggeletterdheid als een hardnekkig en indringend vraagstuk. Mensen kunnen zich minder goed ontwikkelen als ze beperkte basisvaardigheden hebben, zowel in het werk als in het persoonlijk leven. Laaggeletterdheid kan bovendien leiden tot het ontstaan van andere problemen, zoals schulden, werkloosheid en slechtere gezondheid. Bovendien brengt het maatschappelijke inkomstenderving en kosten met zich mee, die alles bij elkaar geraamd worden op meer dan een miljard euro per jaar. De SER vindt dat de rijksoverheid meer landelijk regie moet voeren en meer geld ter beschikking

moet stellen met een keuze voor een substantiële en langdurige aanpak. Zeker in een tijd van 'een leven lang ontwikkelen'⁴ moet het bestrijden van laaggeletterdheid volgens de SER prioriteit krijgen. Cursussen basisvaardigheden moeten weer een publieke basisvoorziening worden, herhaalt de SER.⁵ Overigens halveerde het aantal deelnemers (door structurele bezuinigingen op het educatiebudget vanaf 2011) van 48.000 in 2007 naar minder dan 22.000 volwassenen in 2012.

De terugloop van het aantal deelnemers bracht de overheid er toe opdracht te geven aan Stichting Lezen en Schrijven om een nieuwe aanpak te ontwikkelen die vanaf eind 2012 startte als 'Taal voor het Leven'.⁶ Dit heeft weliswaar geleid tot meer dan het beoogde aantal deelnemers, maar die toename is vooral te danken aan de toestroom van mensen voor wie Nederlands niet de eerste taal is (NT2).⁷

Tweedeling

Bij ongewijzigd beleid neemt het aantal laaggeletterden de komende jaren naar verwachting toe. Dat komt met name door autonome ontwikkelingen zoals vergrijzing en de komst van nieuwkomers. Daarnaast verlaat nog altijd een

Bij de basisvaardigheden gaat het om taal, rekenen en digitale vaardigheden.

deel van de jongeren laaggeletterd het onderwijs. Het percentage laaggeletterden onder jongeren neemt toe: in 2003 was dat bij vijftienjarigen 11,5 procent; in 2015 was dat 17,9 procent. En dat terwijl het gemiddelde opleidingsniveau van de bevolking de afgelopen vijftig jaar juist fors is gestegen. De kloof tussen hoger en lager opgeleiden wordt steeds dieper. Onder meer door ontzui-ling, individualisering en het lossen worden van (traditionele) sociale verbanden verkeren mensen steeds meer in netwerken van gelijkgestemden. Mensen komen dus minder in aanraking met anders denkenden. Deze ontwikkeling gaat gepaard met het beleidsaccent op zelfredzaamheid. Tjeenk Willink brengt naar voren dat de aannames over de mate van zelfredzaamheid, vaak niet blijken te kloppen. De huidige nadruk op zelfredzaamheid versterkt de

tweedeling, omdat de mogelijkheden van de competente burger worden verruimd, terwijl juist voor diegenen die het meest afhankelijk zijn van publieke dienstverlening, vaak extra barrières ontstaan. In een democratische rechtsorde gaat het echter ook – en zelfs in de eerste plaats – om die andere, minder competente burgers. Het zijn de beleidsuitvoerders die ook hun woordvoerders zijn.⁸ Dat betekent ook verantwoordelijkheid nemen om te voorkomen dat juist die burgers tussen wal en schip raken, zoals laaggeletterden die in de problemen komen.

Hiaten

De landelijke overheid en de SER erkennen de noodzaak voor extra aandacht voor NT1'ers. Maar volwassen NT1'ers voelen zich niet aangesproken als laaggeletterden. Ze hebben geen

probleem met spreken en luisteren, maar vertonen soms hiaten op het terrein van lezen en schrijven, rekenen of op digitaal gebied. Ze ontwikkelden in hun leven allerlei manieren om ermee om te gaan en ze functioneren er mee in het dagelijks leven en op de werkplek. Volwassenen willen dat wat ze leren direct toepassen in de praktijk. Mensen met moeite met lezen en schrijven komen niet uit zichzelf naar een cursus basisvaardigheden, juist omdat ze zichzelf niet zien als iemand die niets kan. Maar de vervolgaanpak 2020-2024 en het advies van de SER gaan desondanks door op de eerder gekozen weg. Zorgwekkend is daarbij onder meer dat de rijksoverheid er nu al van uitgaat dat laaggeletterdheid over vijf jaar met een gerust hart aan de decentrale overheid kan worden overgelaten en dat generieke landelijke ondersteuning op dat dossier dan niet meer nodig is.

Wijkteams

Verschillende gemeenten hebben inmiddels oog voor de rol die professionals in sociale wijkteams kunnen vervullen bij het 'herkennen en verwijzen' van laaggeletterden (schema 1). De Groningse Oosterparkwijk aanpak werd vanwege het accent op herkennen en verwijzen door Stichting Lezen en Schrijven zelfs genomineerd voor de Taalheldenprijs.⁹ Bij dat herkennen en verwijzen vallen echter de nodige kanttekeningen bij te plaatsen.

De screeningsaanpak voor en door het sociaal wijkteam blijkt namelijk niet geschikt voor NT1'ers, om twee redenen. Veel NT1'ers bewaren slechte herinneringen aan school en aan toetsen in het bijzonder. De screening is bovendien een momentopname; te weinig om een goed beeld van individuele laaggeletterde NT1'ers te krijgen. Bovendien voeren de leden van het sociaal wijkteam de screening uit. Juist in de fase waarin ze een vertrouwensband opbouwen met de NT1'ers. Een test opgelegd krijgen ervaren NT1'ers als tekortschieten. Dat is lastig voor het verdere begeleidingstraject. Een gesprek over laaggeletterdheid is kortom passender dan een screening.

Concurrentie

Uit onderzoek van CINOP¹⁰ komt naar voren dat bewustwording van de problematiek van laaggeletterden, en

Volwassen NT1'ers voelen zich niet aangesproken als laaggeletterden. Ze hebben geen probleem met spreken en luisteren, maar vertonen soms hiaten op het terrein van lezen en schrijven, rekenen of op digitaal gebied.

herkennen en signaleren van laaggeletterdheid binnen het sociaal domein door professionals (na instructie) is gelukt. Maar uit hetzelfde onderzoek blijkt ook dat er nauwelijks vervolgesprekken zijn gevoerd met laaggeletterden; laat staan dat er daadwerkelijk is doorverwezen. Overigens is dit knelpunt niet voorbehouden aan sociale wijkteams: ook bij bijvoorbeeld leerkrachten, huisartsen, werkgevers en UWV doet zich dit voor. Een derde kanttekening betreft de specificering van de laaggeletterden. De onderzoekers in Drenthe stellen dat de focus scherper gericht moet zijn op specifieke doelgroepen als Nederlandstalige ouderen, jonge moeders en werkzoekenden. Nadere specificering van laaggeletterden is op zich een goede

zaak, maar ook bij deze onderzoekers staat het toesnijden op problemen voorop. Het onderzoek in Drenthe brengt nog een ander, oud, knelpunt aan het licht: samenwerking tussen partners is niet op orde. Laaggeletterdheid is nog te veel een zaak van de kernpartners. Dat zijn gemeenten, taalaanbieders en bibliotheken. Werken aan taal wordt nog te veel als doel op zich gezien. Concurrentie tussen organisaties die zich bezighouden met de aanpak van laaggeletterdheid speelt hierbij een grote rol, zo blijkt ook uit onderzoek.¹¹ Wijkteams hebben verder hun handen doorgaans al vol, vooral aan individuele hulpverlening. In de vragenlijsten voor de keukentafelgesprekken komen veel

vragenclusters voor om problemen te achterhalen. Maar naar laaggeletterdheid wordt niet gevraagd; laaggeletterdheid is geen issue. Het schort al met al aan herkennen en verwijzen van laaggeletterden naar de cursus basisvaardigheden.

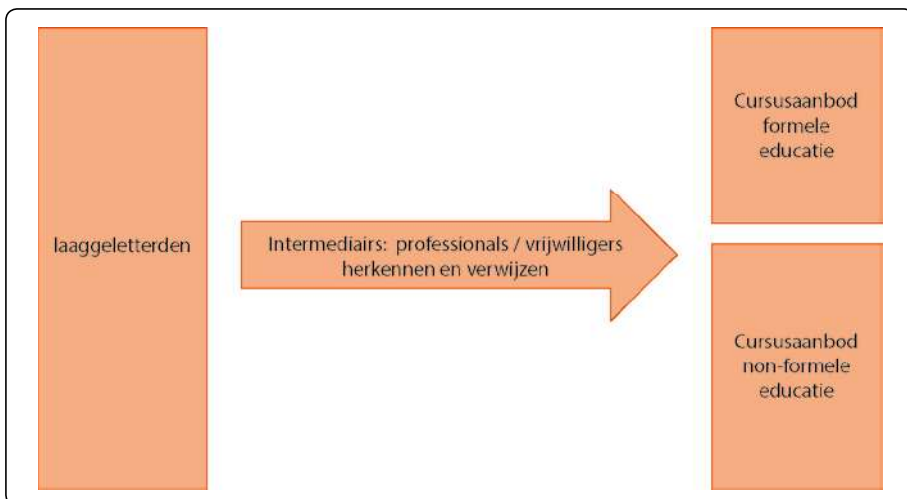
Wervingsstrategie

Een ander belangrijk en eigenlijk overkoepelend knelpunt is: NT1'ers worden gezien als mensen met tekorten. Juist nu het onderwerp laaggeletterdheid prominent op de agenda staat, dient er aandacht te komen voor een ander geluid; een geluid met perspectief. Het nieuwe actieplan (2020-2024) voorziet in aanvullende vrij besteedbare middelen die kunnen worden ingezet voor bijvoorbeeld wervingsactiviteiten.¹² Dit biedt kansen voor de wervingsstrategie die Marian Janssen-de Goede in 2018 ontwikkelde en die zich specifiek op de doelgroep NT1 richt. Zij stoorde zich al langer aan het heersende eenzijdige beeld van een groep van 2,5 miljoen Nederlanders die helemaal niet kan lezen en schrijven en van wie het leven zich kenmerkt door complexe problematiek.

Janssen heeft ruim dertig jaar ervaring als docent van volwassenen. Ze kreeg alle ontwikkelingen mee en vat het beleid samen als 'wapperbeleid'. Als adviseur bij gemeenten trainde ze wijkteams in het herkennen van laaggeletterden. Ze vormde ook een netwerk voor kennis- en informatie-uitwisseling.

Antwoorden

Bij de wervingsstrategie van Janssen gaat het niet alleen om een instrument, maar om een programma als onderdeel van lokaal beleid. De kern bestaat uit het programma KLASSE!, waarvoor Janssen een handboek ontwikkelde. KLASSE! geeft antwoord op drie vraagstukken waar Janssen in onderlinge samenhang een oplossing voor vond: we weten niet wie het zijn, we kunnen ze niet vinden en we weten niet wat ze willen leren. Om te beginnen met het eerste vraagstuk: Janssen geeft laaggeletterden letterlijk een gezicht. Ze ontwikkelde vier profielen, om een genuanceerder beeld van de doelgroep te geven. Verderop worden deze profielen

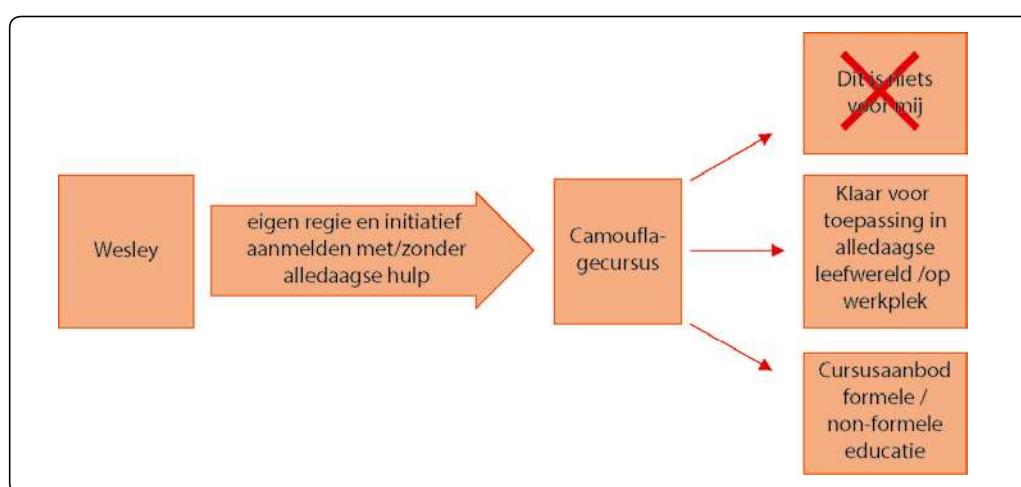
Schema 1. Werving 'herkennen en verwijzen' via sociaal wijkteam.

Perspectief begeleider

Wie is Wesley	→ aanspreken	→ wat is leerwens	→ wat is leervraag	→ verlengde intake passende cursus bij profiel verkennen mogelijkheden; evaluatie	→ uitstroom evaluatie	→ vervolg, monitoring
---------------	--------------	-------------------	--------------------	--	------------------------------	--------------------------

Perspectief deelnemer

Profiel	→ keuze concrete Cursus	→ meldt zich aan met leervraag	→ concrete cursus(inhoud)+ wat kan ik al, vind ik leuk	→ keuze bepalen opties(3)	→ vervolg
---------	-------------------------------	-----------------------------------	---	------------------------------	-----------

Schema 2. Het traject richting camouflagecursus bekeken vanuit twee perspectieven.

beschreven. De profielen krijgen als volgt invulling:

- Per profiel concreet geformuleerde leerwensen in korte zinnen passend per domein (leeftijd, familie, werk, leefwereld, bezigheden en de mensen die invloed hebben op de doelgroep).
- Motivatie om iets te leren. Mensen raken waar ze belangstelling voor hebben. Het gaat niet om schools leren; de aandacht voor sociaal-cultureel en emancipatie mag wel wat meer in balans zijn met instrumentele vaardigheden.
- Niets communiceren in de vorm van een probleem of tekort.

Bij het tweede probleem, we kunnen ze niet vinden, is de hamvraag: wat moet je doen om ze te vinden? De huidige communicatieboodschappen 'Leer lezen en schrijven' zijn alsof je een schot hagel op de doelgroep afvuurt. De boodschap voor de doelgroep is veel te algemeen. Janssen koos voor een andere aanpak.

Bij elk van de profielen zocht ze een passende boodschap. Pak een klein stukje waar mensen moeite mee hebben; maak het behapbaar. Spreek ze aan op de plek waar ze komen, de vindplaats, waar ze met dat kleine stukje in aanraking komen en waar ze met hun alledaagse ervaringen tegenaan lopen. Neem bijvoorbeeld de supermarkt waar ze voor hun boodschappen komen en leg daar informatie neer, met een portretfoto waarin ze zich herkennen. Janssen maakte een overzicht van vindplaatsen per profiel en mogelijke toeliders.

Leervraag

Het derde vraagstuk, we weten niet wat ze willen leren. Laaggeletterde NT1'ers hebben hiaten, maar ze hoeven geen standaard reguliere cursus basisvaardigheden lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden te volgen. Het gaat allereerst om oriëntatie, een

verlengde intake gedurende acht tot tien weken, een verkennende cursus die 'camouflagecursus' wordt genoemd. De begeleider/docent moet er in die tijd achter zien te komen wat mensen al in huis hebben en waar hun vragen op het gebied van de basisvaardigheden liggen. 'Het is bouwen vanuit de basis die er al ligt, een manier van kijken naar lerende mensen', zegt Janssen. De leerwens lokt mensen naar een cursus. De camouflagecursus heeft een concrete naam en inhoud. Mensen met een zelfde profiel en belangstelling komen op de camouflagecursus af en nemen er samen aan deel. Het opleidingsniveau van de deelnemers kan heel goed verschillen. Zo kunnen op een cursus 'Koken met klikjes' ook hoog opgeleiden afkomen. Dat is geen probleem. De leervraag verbindt ze. 'En tijdens de camouflagecursus vissen we de zwakke broeders en zusters er wel uit', aldus Janssen.

Annie, 75 jaar

Annie heeft, zoals ze het zelf verwoordt, 'een moeilijk leven gehad'. Ze liet zich door tegenslagen niet van de wijs brengen, beschikt over veel veerkracht en doorzettingsvermogen. Ze vertelt met trots over wat haar kinderen hebben bereikt. Als kind zat ze bij de zusters op school, waar ze moeite met taal had. Haar vader vond dat 'meiden achter het aanrecht hoorden'. Zo kwam ze toen ze twaalf was van school. Ze trouwde jong en kreeg in totaal zes kinderen. Ze had haar handen vol aan de opvoeding maar deed ook veel vrijwilligerswerk.

Boek schrijven

Toen ze rond haar zeventigste een gesprek had met de maatschappelijk werkster en vertelde dat ze zo graag had gestudeerd, stelde deze voor naar de reguliere cursus lezen en schrijven 'Leren? Gewoon doen!' te gaan. Hoewel Annie dacht dat een cursus 'leren lezen en schrijven' niets voor haar was omdat die – zo veronderstelde ze – alleen bedoeld was voor mensen die niet kunnen lezen en schrijven, melde ze zich toch aan. Ze vertelt hoe haar eerste docent haar stimuleerde verhaaltjes te schrijven, ze ook nakeek en vond dat ze talent had. Nu volgt ze een cursus 'schrijven' met veel deelnemers die graag beter willen leren schrijven. Annie wil graag een boek - geen haatboek - over haar leven schrijven, voor haar kinderen. Het opschrijven helpt haar om 'het uit haar kop kwijt te raken'. Ze is zelfs benaderd als iemand met veel levenservaring, om verhaaltjes te schrijven voor het huis-aan-huis blad. Uiteindelijk heeft Annie met omwegen toch bereikt wat ze graag wilde leren. Als er eerder een cursus 'een boek schrijven' was geweest, was ze direct zelf op die cursus afgestapt.

Annie herkent zich in het profiel 'Elly': ze is er al die tijd voor anderen geweest. Nu is ze zelf aan de beurt.

met het geleerde en wat ze uiteindelijk willen bereiken. Dat maakt de drempel lager. Het proces vanuit de twee perspectieven (dat van de begeleider en dat van de deelnemer) bekijken, verheldert de werking van de camouflagecursus (schema 2).

Beleid

Overall in het land worden nu camouflagecursussen ontworpen. Dichtbij de doelgroep, lokaal, uitgaande van de leerwensen en met KLASSE! als basis. Het handboek van KLASSE! bevat veel tips voor het per profiel ontwikkelen van camouflagecursussen. Nader onderzoek zal duidelijk maken hoeveel deelnemers aan de camouflagecursus welke optie als vervolg kiezen. Daarnaast zou ook het vervolg, de reguliere cursus – met of zonder diploma – meer moeten uitgaan van de deelnemer en maatwerk moeten leveren. Werken met camouflagecursussen vormt een essentieel onderdeel van de wervingsstrategie. De lokale overheid kan eventueel de keuze maken om een bepaald profiel centraal te stellen en daar concrete camouflagecursussen bij te laten ontwikkelen. Daar is bekendheid en affiniteit met het gekozen profiel voor nodig. Op dit niveau is visie en aansturing nodig. Het spreekt vanzelf dat cursusaanbieders ook samen camouflagecursussen kunnen ontwikkelen.

Verankering

Op alle beleidsniveaus, van de inrichting van het beleid, de ontwikkeling tot en met de uitvoering, zijn gelijkwaardige samenwerking en een integrale benadering nodig. Dit betreft onderwijs en sociaal cultureel domein voor volwassenen. Een complicerende factor daarbij is dat taken bij verschillende overheden belegd zijn. Het beleidsdomein cultuur, met de focus op de bibliotheeksector, is provinciaal belegd. Het sociaal domein heeft geen provinciale evenknie meer sinds de decentralisaties, dat is een regionale en lokale beleidsaangelegenheid.

De regie voor – integraal – beleid op het gebied van laaggeletterdheid berust bij de gemeentelijke overheid.

Met het oog op de gelijkwaardige samenwerking die idealiter gelijkwaardig is, van beleidsontwikkeling tot en met

Profielen

Janssen kwam uit op vier profielen van mensen met hiaten op het gebied van basisvaardigheden, met bij elk profiel passende zaken waardoor ze worden geraakt:

- Wesley: wil carrière maken;
- Fatima: wil zich bezighouden met de opvoeding van haar kinderen;
- Elly: wil toekomen aan zichzelf nadat de kinderen de deur uit zijn;
- Gerard: wil weten hoe het straks met zijn pensioen zit en is bevlogen vrijwilliger.

Ze probeerde de profielen uit: liet bijna honderd laaggeletterden zichzelf indelen in de genoemde vier profielen. Het sprak aan. In de beide kaders staan interviews met twee mensen die bekend staan als 'laaggeletterde'. Ze nemen deel aan een reguliere cursus basisvaardigheden. Beide doen van alles in hun alledaagse leven en op de werkplek waar lezen en schrijven bij komt kijken. Ze blijken nog wel een specifieke leervraag te hebben en te passen binnen een van de profielen die Janssen ontwikkelde.

Camouflagecursus

De camouflagecursus staat centraal in de wervingsstrategie. Het steekt nauw wat

er aan cursus wordt ontwikkeld.

Deelnemers dragen bijvoorbeeld nare ervaringen van school mee, hun intrinsieke motivatie moet het winnen van hun weerzin om weer 'naar school' te gaan. Na de camouflagecursus waarin aan concrete inhoud wordt gewerkt gecombineerd met de verkenning van de leervraag weten de deelnemers wat ze vervolgens willen leren:

1. Ze zijn er achter gekomen dat deze camouflagecursus 'fietsroutes maken' helemaal niet heeft opgeleverd wat ze zochten, wat ze wilden leren.
2. Ze zijn er achter gekomen wat ze wilden leren: het bijhouden van een kasboek bijvoorbeeld. Ze hebben zelfvertrouwen gekregen om het geleerde nu toe te passen in de praktijk.
3. Ze zijn er achter gekomen dat hun basis tekortschiet voor wat ze er mee willen doen. Om te kunnen voorlezen aan hun kinderen blijkt meer nodig te zijn dan wat ze nu kunnen. Ze gaan naar een cursus lezen en schrijven: cursusaanbod met of zonder diploma.

Het resultaat voor de deelnemers is dat ze, voordat ze anders direct aan een cursus basisvaardigheden zouden beginnen, nu vooraf duidelijk hebben wat ze willen leren, wat ze willen doen

Joshua, 22 jaar

Joshua is eerder dit jaar getrouwd. Zijn (schoon)familie woont in de buurt. In het voortgezet onderwijs kreeg hij geen goede aandacht meer. Hij werd vaak de klas uit gestuurd en kwam dan bij de directeur terecht, die niet zo goed wist wat hij met hem aan moest. Joshua ging met zestien jaar van school af. Sindsdien werkt hij als automonteur in een garage. Van een bekende kreeg Joshua het advies om naar een cursus lezen en schrijven te gaan. 'Als jij die cursus wilt volgen, dan sta ik daar voor honderd procent achter.' Joshua had altijd al het voornemen om terug te gaan naar school en door deze stimulans is hij is toen direct naar les gegaan. 'Het leven is te mooi om stil te blijven staan.' Joshua's moeite met taal is dat het hem niet lukt 'blindelings iets op te schrijven'. Wat hem tegenvalt zijn moeilijke en lange woorden. 'Het scheelt als je ze veel gebruikt.'

Open

Hij is heel open over zijn problemen met lezen en schrijven, zegt ook wel eens in een winkel dat hij iets niet kan lezen. Mensen reageren daar soms vreemd, soms behulpzaam op. Zijn vrienden en burens weten het. Als hij problemen heeft met papieren die binnenkomen gaat hij naar hen toe. Brieven legt hij niet ongeopend weg. 'Die moet je ook kunnen lezen.' Tegenwoordig nemen zijn vrouw en hij ook samen papieren door. Joshua wil diploma's halen om verder te komen. Over hoe lang de cursus nog duurt hoeft Joshua niet lang na te denken. 'Hij duurt zo lang ik het nog wil.' Lezen en schrijven is de basis. Dan volgt tweede monteur, eerste monteur, APK keurmeester. 'Je kunt meer en je kunt meer geld beuren.' Uiteindelijk is zijn grote wens een eigen bedrijf beginnen. Zijn baas staat daar voor honderd procent achter, maar zegt wel dat daar heel veel bij komt kijken.

Joshua herkent zich in het profiel 'Wesley': met zijn mogelijkheden bouwen aan de toekomst.

uitvoering, nog het volgende. De sector (taal)onderwijs geeft sociale professionals momenteel vaak instructies over het herkennen van laaggeletterdheid. De opdracht aan hen is individuele laaggeletterden op te sporen op de plaats waar hun problemen zich voordoen (werk, zorg en thuis) en ze aan te leveren bij het (taal)onderwijs. Doordat sociale professionals enkel een rol spelen in de uitvoering en niet bij de totstandkoming van het beleid, wordt hun expertise op dit moment niet gelijkwaardig benut. En dat terwijl juist zij de aanpak van laaggeletterdheid in de sociale context kunnen plaatsen, zowel op het niveau van beleidsontwikkeling als in de uitvoering.

Idealiter zijn de sociale professionals dan ook als gelijkwaardige (kern)partner betrokken vanaf de start van de beleidsontwikkeling, vanwege hun kennis van de sociale en culturele infrastructuur, van voorzieningen en bewoners (samenstelling van de buurt, de mate van sociale samenhang, actieve bewoners/vrijwilligers, demografie), die verder gaat dan de kring van de op zorg gerichte sociale wijkteams. Deze sociale professionals nemen de kansen en talenten van deelnemers in hun alledaagse leven als uitgangspunt.

Zij kunnen verbindingen leggen tussen wat zich in de alledaagse leefwereld voordoet, wat er aan bewonersorganisaties en bedrijvigheid is en samen met de docenten basisvaardigheden deze creatief vertalen in camouflage- en vervolgens maatwerk cursussen. Daarbij hoort onderwijs hand in hand te gaan met welzijn, sociaal-cultureel, de brede culturele sector en sport en bewegen. Deze professionals zijn ook in staat begeleiding te bieden op het gebied van het welzijn en welbevinden van de lerende. Iets wat niet direct thuishoort bij de rol en taak van de docent die het opleidingstraject vormgeeft.

Vertrouwen

Voor het ontwikkelen van een aanbod dat past bij de leerwensen en lokale (on)mogelijkheden is geen landelijke regie nodig. Wél een landelijke overheid die nieuwsgierig is naar en oprecht belangstelling heeft voor wat er allemaal gezamenlijk lokaal van de grond komt. Een overheid die erop vertrouwt dat wat er wordt ontwikkeld, daadwerkelijk bijdraagt aan gelukkiger mensen in hun sociale omgeving. ■

Margreeth Broens is andragoloog met specialisatie volwasseneneducatie. Sinds haar pensioen bij maat-

schappelijk adviesbureau Zet is ze zelfstandig adviseur en onderzoeker sociaal domein. Met medewerking van **Marian Janssen-de Goede**, ontwikkelaar van het programma KLASSE!.

Noten

1. Tubbing, M. & Mattheijns, W. (2018) Het recht op leren: ook voor NTT'ers? 40 jaar bestrijding van laaggeletterdheid. Stichting Lezen&Schrijven
2. Gelders plan van aanpak laaggeletterdheid en bibliotheken (2018), resp. Onderzoek naar bereik en impact van interventies van laaggeletterdheid in Drenthe (feb 2018).
3. Kamerbrief over plan van aanpak laaggeletterdheid 2020-2024.
4. Kamerbrief Leven lang ontwikkelen, september 2018.
5. Leren en ontwikkelen tijdens de loopbaan (2017). SER-advies.
6. In: Kamerbrief vervolgaanpak laaggeletterdheid 2020-2024.
7. Aanpak laaggeletterdheid - Samen werken aan taal (2019). Ontwerpadvies SER.
8. Tjeenk Willink, I.I. (2019). Groter denken, kleiner doen, 3e dr. pp76-77.
9. <https://www.taalheldenprijs.nl/taalhelden/simone-van-leusden-en-saskia-nijburg/>
10. CINOP Aanpak laaggeletterdheid binnen het sociaal domein (2018).
11. <https://www.provincie.drenthe.nl/@132572/eerste-resultaten/>
12. Ontwerpadvies SER Aanpak laaggeletterdheid, april 2019.

Het programma KLASSE! is vastgelegd in een handboek en een programma. Het handboek van bevat veel tips voor het per profiel ontwikkelen van camouflagecursussen. Het is gratis te downloaden, samen met materialen als posters en folders, foto's die passen bij het profiel en voorbeeldafbeeldingen met teksten per profiel. Zie: www.ikwildatleren.nl